

TỔNG KẾT THỜI TIẾT VỤ ĐÔNG XUÂN 1986-1987

NGUYỄN TRẦN LƯU
Cục Dự báo KTTV

Thời tiết vụ đông 1986-1987 ở các tỉnh miền Bắc nước ta đã diễn ra hết sức dị thường chưa từng thấy từ năm 1899 đến nay. Thời tiết âm đặc biệt, mưa ít, khô hạn, hiện tượng ẩm ướt mưa phùn xảy ra không đàng kể, tổ, lốc, mưa đá nhiều hơn bình thường hàng năm. Thời tiết đó đã ảnh hưởng xấu đến sản xuất nông nghiệp và gây một số khó khăn cho công nghiệp.

Từ tháng XI/1986 đến tháng III/1987 (5 tháng), tất cả có 18 đợt không khí lạnh ảnh hưởng trực tiếp đến thời tiết miền Bắc, xấp xỉ mức TBNNCTK (trung bình nhiều năm cùng thời kỳ, song hầu hết những đợt không khí lạnh này có cường độ yếu, chỉ có 5 đợt không khí lạnh có cường độ trung bình với nhiệt độ sau 24 giờ giảm từ 5 đến 8°C, xảy ra vào các ngày 8/XI/1986, 24/I/1987, 20/II/1987, 27/II/1987, 25/III/1987. Vì vậy thời tiết đông xuân 1986-1987 âm đặc biệt, những ngày rét không đàng kể.

Trên phạm vi cả nước, thời tiết tháng XI/1986 diễn biến bình thường. Từ tháng XII/1986 đến tháng III/1987, ở các tỉnh miền Bắc thời tiết âm đặc biệt, cảm giác như không có mùa đông, nên nhiệt độ các tháng đều cao hơn rõ rệt so với TBNNCTK từ 1 đến 6°C. Chẳng hạn, tại Hà Nội, nhiệt độ trung bình tháng XII/1986 cao hơn TBNNCTK 1,0°C, tháng I/1987 cao hơn 2,6°C, tháng II/1987 cao hơn 3,3°C, tháng III/1987 cao hơn 2,8°C. Trong suốt mùa đông chỉ có một đợt rét đậm duy nhất xảy ra vào những ngày gần cuối tháng I/1987, kéo dài từ 3 đến 5 ngày với nhiệt độ trung bình ngày $\leq 15^{\circ}\text{C}$ và không có ngày nào nhiệt độ trung bình xuống dưới 13°C xảy ra ở vùng đồng bằng trung du Bắc Bộ. Thời tiết ở các tỉnh miền Nam diễn biến tương đối ôn hòa, nên nhiệt độ xấp xỉ hoặc thấp hơn TBNN một ít.

So sánh các mùa đông xuân trong chuỗi số liệu có được từ năm 1899 đến nay có thể kết luận được đông xuân 1986-1987 là mùa đông xuân âm đặc biệt.

Ngoài tình hình âm đặc biệt ở các tỉnh miền Bắc, mùa đông xuân 1986-1987 còn là một trong mùa đông xuân ít mưa. Tháng XI và XII/1986 phần lớn các nơi trên lãnh thổ mưa đều thiếu hụt so với TBNN cùng thời kỳ (riêng ở khu vực Nam Bộ, lượng mưa tháng XI còn cao hơn TBNN và ở khu vực Trung Bộ, lượng mưa tháng XII còn vượt TBNN cùng thời kỳ từ 100 đến 337mm). Từ tháng I đến tháng IV/1987, tình hình ít mưa đã diễn ra hầu khắp các nơi trên phạm vi cả nước. Hầu hết các nơi tổng lượng mưa 4 tháng đầu năm chỉ đạt mức 30 đến 80% của tổng lượng mưa TBNN cùng thời kỳ.

Trong mùa đông, hiện tượng mưa phùn xảy ra không đáng kể, chỉ đến những ngày cuối tháng II và III mới xuất hiện vài đợt mưa phùn ngắn ngày. Tổng các ngày mưa phùn ở miền Bắc chỉ đạt vào khoảng từ 2 đến 20% số ngày mưa phùn TBNV cùng thời kỳ. Ngoài ra, hiện tượng tố, lốc, mưa đá đã xuất hiện nhiều hơn bình thường hàng năm. Từ giữa tháng III/1987, hiện tượng này đã xảy ra ở một số nơi thuộc Bắc Bộ và Trung Bộ.

Thời tiết ẩm đặc biệt, ít mưa và hầu như không có mưa phùn và một số hiện tượng dị thường khác như tố, lốc, mưa đá... trong mùa đông xuân ở miền Bắc đã gây nhiều khó khăn cho sản xuất nông nghiệp; mạ không được giá, lúa phát triển nhanh và trổ sớm hơn bình thường khoảng một tháng, trà lúa trổ vào cuối tháng III và đầu tháng IV đúng vào lúc có không khí lạnh ảnh hưởng với nhiệt độ trung bình ngày xuống dưới 20°C, kèm theo hạn và trời âm u nên tỷ lệ bông lép nhiều, làm cho năng suất lúa giảm rõ rệt, có nơi hơn 50—60%. Thời tiết đặc biệt đó cũng đã ảnh hưởng không tốt đến một số cây màu, cây công nghiệp, cây ăn quả (ra hoa làm quả kém) trong giai đoạn từ tháng II đến tháng IV.

Thời tiết ẩm đặc biệt kể trên cũng đã tạo điều kiện thuận lợi cho sâu bệnh phát sinh và phát triển trên diện tích rộng với nhiều chủng loại, nổi bật là dịch bọ xít dài phá hoại tới 20 vạn ha ở các tỉnh Bình Trị Thiên, Nghệ Tĩnh và Thanh Hóa; ở Hà Nam Ninh, Thái Bình, Hải Hưng, Hải Phòng mỗi tỉnh khoảng 5—6 nghìn ha bị bọ xít xanh và đen phá hoại.

Hậu quả của thời tiết và sâu bệnh đã ảnh hưởng không nhỏ đối với nông nghiệp, làm tổn thất trên 70 vạn tấn lương thực.

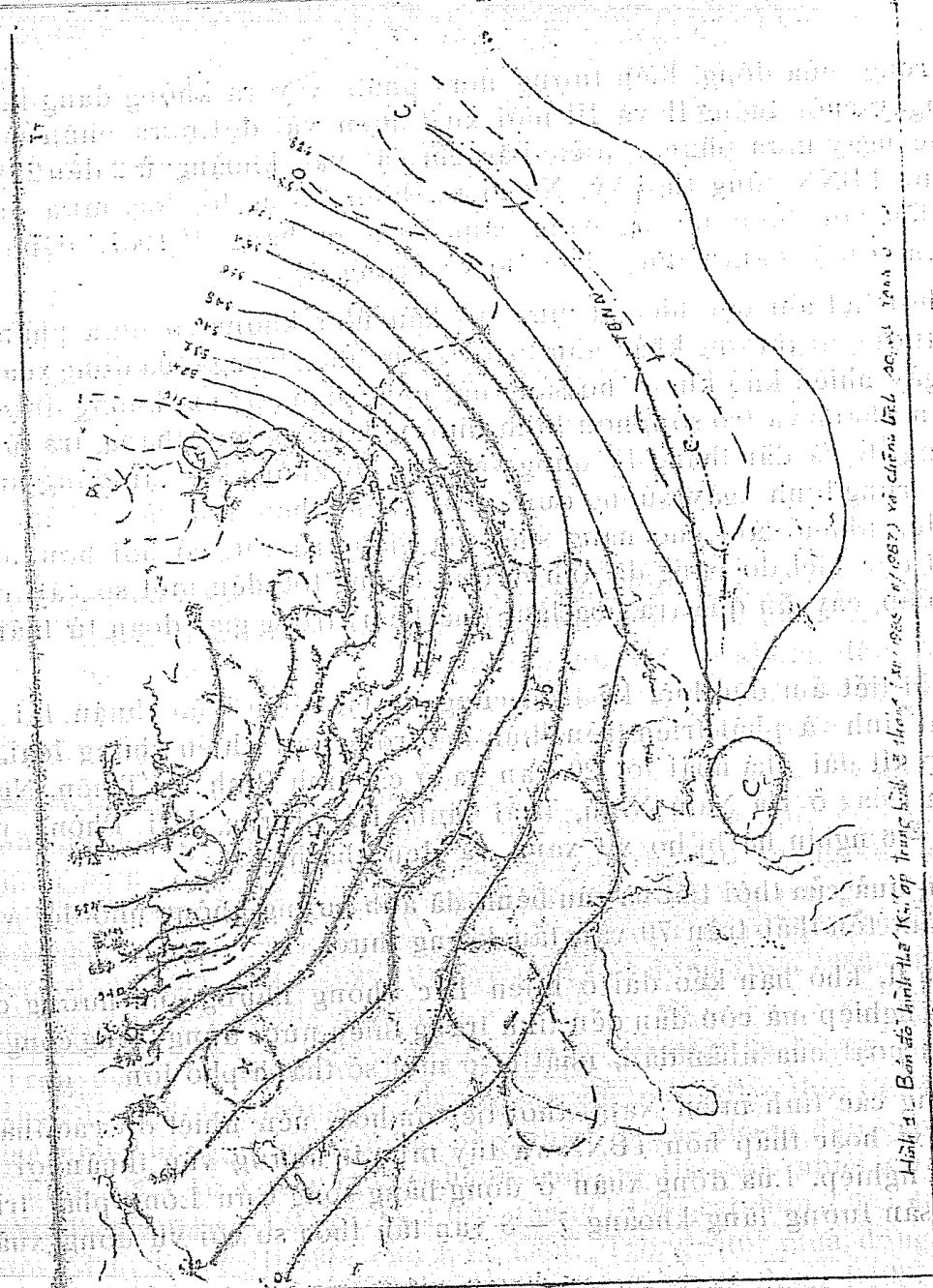
Mưa ít, khô hạn kéo dài ở miền Bắc không những ảnh hưởng đến sản xuất nông nghiệp mà còn dẫn đến tình trạng thiếu nước dùng trong công nghiệp, trong sinh hoạt của nhân dân, nhất là ở một số thành phố lớn.

Riêng các tỉnh miền Nam, thời tiết ôn hòa, nền nhiệt độ các tháng mùa đông xấp xỉ hoặc thấp hơn TBNV và tuy mưa ít nhưng vẫn thuận lợi cho sản xuất nông nghiệp. Lúa đông xuân ở đồng bằng sông Cửu Long phát triển tốt, ước tính sản lượng tăng khoảng 7—8 vạn tấn thóc so với vụ đông xuân năm trước.

Để phân tích sơ bộ về nguyên nhân dẫn đến những hiện tượng thời tiết hết sức dị thường kể trên, đã phân tích bản đồ chuẩn sai trung bình 5 ngày, 10 ngày, tháng và bản đồ hình thể khí áp trung bình 3 tháng chính của mùa đông (tháng XII, tháng I, tháng II) trên mức 500mb. Qua đó có thể sơ bộ nhận định rằng: nguyên nhân chính dẫn đến tình hình đặc biệt đó là do cơ chế hoàn lưu ở khu vực Âu—Á trong những tháng mùa đông năm nay có sự biến đổi rất đặc biệt.

Từ những bản đồ trung bình những tháng chính mùa đông 1986—1987 cho thấy:

— Vùng xung quanh cực đến vĩ tuyến 50°N, hoạt động của xoáy thấp cực mạnh mẽ hơn bình thường, hiếm thấy. Đáng lưu ý trong tháng I, hoạt động của áp thấp tồn tại nhiều ngày ở khu vực châu Âu. Hoàn lưu đó làm cho không khí lạnh cực có điều kiện thuận lợi duy trì ở khu vực châu Âu tương đối dài.



Hình 1. Bản đồ hình thái Khí áp trung bình ở tháng (10, 1950) và tháng (1, 1951)

— Suốt trong mùa đông, ở vùng vĩ độ trung bình, hoàn lưu vĩ hướng chiếm ưu thế tuyệt đối, dạng hoàn lưu rãnh ngang hầu như không tồn tại. Vì vậy không có điều kiện thuận lợi để cho các đợt không khí lạnh quy mô lớn tràn xuống phía nam mà chỉ có những bộ phận không khí lạnh yếu ở tầng thấp di chuyển xuống mà thôi.

— Trên bản đồ ở mức 500mb, còn phát hiện thấy: suốt trong các tháng của mùa đông, hoạt động của áp cao phó nhiệt đới tuy trực thấp hơn TBNN nhưng cường độ rất mạnh và trải rộng về phía tây tới không phận lạnh thô nước ta, vì vậy đã làm cản trở sự di chuyển của không khí lạnh xuống phía nam. Có thể sự phân bố hoàn lưu như trên là nguyên nhân dẫn đến mùa đông rét đặc biệt kéo dài ở châu Âu vào cỡ 50 – 100 năm gần đây, và đồng thời dẫn đến thời thời tiết âm đặc biệt trong vụ đông xuân vừa qua ở các tỉnh miền Bắc nước ta./.